

Paweł B. Sztabiński

"Wybrane zagadnienia adaptacji studentów do środowiska uczelni technicznej", Julian Bugiel, Lesław H. Haber, Wiesław Kosoń, Kraków 1974 : [recenzja]

Przegląd Socjologiczny Sociological Review 30, 373-375

1978

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

jak badań w każdej innej dyscyplinie empirycznej, ową specyfikę powinna jednak uwzględniać.

Może tu chodzić o stosowane w nich procedury definiowania (np. o sposoby definiowania biorące pod uwagę wymiar czasu), o dobór specjalnych dziedzin empirycznych (uważanych za typowe dla tych badań), o szczególne sposoby empirycznej interpretacji (np. o taką operacjonalizację, w której odwołujemy się do opisu sytuacji korzystania z przekazów słownych, powiedzmy, sytuacji ich uzyskiwania za pomocą procedur interrogacyjnych, wywiadu albo ankiety) oraz o typowe sposoby empirycznego uzasadnienia (np. o rozumowania indukcyjne — statystyczne bądź niestatystyczne — takie, w których na podstawie informacji dotyczących pewnej cechy w odniesieniu do próby badanej wyciąga się wniosek dotyczący tej cechy w szerszym uniwersum).

U w a g i w a r s z t a t o w e. W przedstawianych recenzjach poddaje się ocenie kilka empirycznych badań socjologicznych przeprowadzonych w ostatnich latach w naszym kraju. Jest to ocena przede wszystkim metodologiczna, uzupełniana krótką oceną merytoryczną.

Oceny dokonuje się na podstawie opisów badań w pracach zwartych. Zakładano, że opis badania umieszczony w książce odzwierciedla możliwie dokładnie stan „świadomości badawczej” autora badania. Praca zwarta jest też z reguły najobszerniejszym z ogólnie dostępnych opisów badania.

W doborze prac nie kierowano się żadnymi specjalnymi zasadami, dbano jedynie o to, by były to prace dotyczące różnych dziedzin empirycznych.

Andrzej Paweł Wejland

Julian Bugiel, Lesław H. Haber, Wiesław Kosoń, WYBRANE ZAGADNIENIA ADAPTACJI STUDENTÓW DO ŚRODOWISKA UCZELNI TECHNICZNEJ, wyd. Akademii Górniczo-Hutniczej im. S. Staszica w Krakowie, 1974, ss. 76.

Praca J. Bugiela, L. H. Habera i W. Kosonia relacjonuje, jak piszą autorzy na stronie tytułowej, wyniki badań socjologicznych przeprowadzonych wśród studentów I roku studiów w Akademii Górniczo-Hutniczej w Krakowie. Problematyka badań jest przedstawiona w rozdziale wstępnym. Na s. 9 znajdujemy zapis pięciu problemów, które uznać można za naczelne problemy badawcze: „czynniki instytucjonalne, środowiskowe i społeczne hamujące proces adaptacji studentów; zaawansowanie stopnia przystosowania się młodzieży do uczelni po I roku studiów; problemy identyfikacji młodzieży ze środowiskiem i wybranym kierunkiem studiów; aktywność społeczno-polityczną oraz uczestnictwo w życiu kulturalnym i formy wykorzystania wolnego czasu”.

Analiza dalszych rozdziałów przedstawiających już wyniki badań wskazuje, iż zjawiska, których dotyczą trzy ostatnie problemy, autorzy traktują jako wskaźniki stopnia adaptacji (przystosowania). Każda inna interpretacja ich założeń badawczych stawia pod znakiem zapytania sensowność rozważania związków i zależności między aktywnością społeczno-polityczną i uczestnictwem w życiu kulturalnym a adaptacją do środowiska uczelni.

Szczegółowe problemy badawcze będące rozwinięciem pięciu wyżej wskazanych problemów naczelnych uwidocznione są w tytułach podrozdziałów. Można uznać, że pojęcia, którymi autorzy posługiwali się, formułując problemy szcze-

gółowe, zostały należycie przez nich objaśnione. Trzeba jednak wysunąć zarzut, iż nie zdefiniowano w żadnym miejscu pracy podstawowego dla tych rozważań, jak się wydaje, pojęcia „zaawansowanie stopnia przystosowania”.

Zasadnicze trudności nastęrcza zrozumienie, do jakiej zbiorowości, zgodnie z zamierzeniami autorów, odnoszą się wnioski z badań. Tytuł pracy i sposób formułowania niektórych wniosków (np. na s. 62) zdają się wskazywać na to, iż wnioski te są szerokimi przestrzennymi generalizacjami: dotyczą młodzieży studenckiej w ośrodkach akademickich lub też środowisk uczelni technicznych (co wskazywałoby, iż autorzy traktują AGH jako typowego reprezentanta uczelni technicznych). Z kolei jednak wnioski podawane w zakończeniu pracy relatywizowane są wyraźnie do studentów AGH, przy czym część tych wniosków, dotycząca trudności adaptacyjnych, odnosi się do studentów I roku, część zaś do studentów po I roku (zaawansowanie procesu adaptacji).

Precyzyjne określenie uniwersum wymagałoby również wskazania jego ograniczników czasowych. W ocenianej pracy nie ma jednak na ten temat żadnej informacji.

Opisywane w pracy badania przeprowadzono techniką ankiety audytoryjnej, przy czym autorzy nie podają żadnych dodatkowych informacji co do warunków stosowania tej techniki (np. czy i w jaki sposób zapewniono anonimowość). Dowiadujemy się z pracy, iż próbę, na podstawie której formułowane są wnioski, stanowiła 30%-owa reprezentacja całej zbiorowości studentów I roku; zrealizowano ją w 95%, uzyskując 515 wypełnionych kwestionariuszy ankiety, z których do opracowania zakwalifikowano 506. Z informacji tych nie wynika, w jakim sensie próba ma być reprezentatywna dla studentów I roku (statystycznym czy typologicznym). Nie wyjaśniono również, w jaki sposób próba ta została dobrana. Zastanawia brak rozważań uzasadniających prawomocność rozszerzenia wniosków na podstawie analizy mniejszej ilości materiałów, niż pierwotnie zakładano. Szkoda, że autorzy nic nie piszą o osobach, od których nie uzyskano ankiet. Ponieważ ankieta realizowana była w październiku, a więc w pierwszym miesiącu II roku studiów, a próba stanowi reprezentację studentów I roku, nasuwa się przypuszczenie, że ci, których nie udało się objąć badaniem, to studenci z nie zaliczonym I rokiem. Być może obraz trudności adaptacyjnych na I roku studiów byłby inny, gdyby zrealizowano próbę w całości.

Jak już wspomniano wcześniej, autorzy traktują przypuszczalnie identyfikację ze środowiskiem i wybrany kierunkiem studiów, aktywność społeczno-polityczną oraz uczestnictwo w życiu kulturalnym i formy spędzania wolnego czasu jako wskaźniki przystosowania. O ile w stosunku do problemu identyfikacji zostało wskazane wnioskowanie pozwalające na przejście od odpowiedzi na pytania ankiety do stwierdzeń o zaawansowaniu procesu przystosowania, o tyle nie przedstawiono takich wnioskowań w odniesieniu do aktywności społeczno-politycznej i uczestnictwa w życiu kulturalnym.

Jeżeli chodzi o działalność społeczno-polityczną, autorzy przyjmują założenie, iż aktywiści szybciej przystosowują się do nowego środowiska niż osoby nie zaangażowane. Tymczasem analiza materiałów prowadzona jest tak, jak gdyby autorem zależało jedynie na opisie aktywności społeczno-politycznej badanych i oczekiwań pod adresem działalności organizacji. Również we wnioskach brak jest nawiązania do przyjętego założenia.

Pisząc o uczestnictwie w życiu kulturalnym badacze nie ujawniają założeń, na mocy których można by traktować je jako wskaźniki adaptacji. Również analiza materiałów i wnioski nie wyjaśniają tego.

Refleksja autorów na temat wiarygodności zebranych materiałów ma ograniczony zakres. Ocenie z tego punktu widzenia podlegają wyłącznie uwagi i postulaty zmian zgłaszane przez wypełniających ankietę studentów pod adresem uczelni, a więc zagadnienia nie będące centralnymi dla pracy, choć niewątpliwie o dużym znaczeniu praktycznym.

Omawiane badania podjęto niewątpliwie z intencją uogólniającą, mimo iż, co podkreślaliśmy, trudno jest ustalić zakres tych uogólnień. Należy zatem wykluczyć, że mamy tu do czynienia z badaniami o charakterze czysto deskryptywnym.

Mimo niewątpliwych braków pracy, jakimi są niekompletne i nie zawsze jasne prezentacje problemów i pojęć oraz niedokładnie sprecyzowane uniwersum, wydaje się, iż stanowi ona interesujący przyczynek do socjologicznej analizy procesu adaptacji.

Paweł B. Sztabiński

Lesław Henryk Haber, DETERMINANTY HUMANIZACJI STOSUNKÓW SPOŁECZNYCH W PRZEDSIĘBIORSTWIE PRZEMYSŁOWYM, Wrocław 1975 Ossolineum, ss. 87.

W pracy swej L. H. Haber postawił za cel udzielenie odpowiedzi na pytanie o rolę niektórych elementów struktury zakładu pracy w procesie formowania się zakładowych stosunków społecznych. W celu uzyskania odpowiedzi na to pytanie i to odpowiedzi, która mogłaby stanowić podstawę do praktycznych działań, autor posłużył się dwoma typami danych. Jedne pochodzą ze źródeł istniejących (zastanych), drugie ze źródeł wywołanych (tworzonych).

Dane istniejące były gromadzone za pomocą „specjalnego kwestionariusza”, który charakteryzować miał działalność badanych zakładów. Dane te pochodziły przy tym ze źródeł takich, jak statystyki zakładowe, protokoły z zebrań itp. Autor poprzestaje jednak na dość ogólnej charakterystyce stosowanej techniki otrzymywania informacji, nie dając ani bardziej szczegółowego opisu sposobu stosowania tej techniki, ani dokładniejszego opisu sposobu analizy uzyskanych przy jej użyciu danych. Brak ten jest szczególnie wyraźny, ponieważ otrzymanym w ten sposób informacjom przypisuje się status obiektywności. Sam fakt, iż na użytek własnych analiz przetworzono dane istniejące, nie przesądza jeszcze o obiektywności wyciąganych na ich podstawie wniosków.

Dane wywołane uzyskiwano stosując trzy techniki badawcze: ankietę, wywiad kwestionariuszowy oraz pewną odmianę wywiadu swobodnego nazwaną przez autora „rozmową kontrolną”. Istnieje jednak pewna rozbieżność pomiędzy zapowiadaniem przez autora oparciem się na danych uzyskiwanych wieloma technikami a faktycznym dokumentowaniem wniosków z badań. Podstawę opracowania ilościowego stanowią dane uzyskane za pomocą ankiety, przy czym autor ilustruje swe wywody cytatami wypowiedzi uzyskanych od respondentów w wywiadach kwestionariuszowych i w ankiecie. Nie udało mi się natomiast odnaleźć w tekście pracy ani zaznaczenia sposobu wykorzystania przetwarzanych danych istniejących, ani jakichkolwiek informacji o rezultatach przeprowadzanych rozmów kontrolnych.